

ת"פ 19956/05/21 - מדינת ישראל נגד אברהם טובול

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

ת"פ 19956-05-21

לפני כב' השופט יובל ליבדרו

מדינת ישראל

המאשימה

ע"י ב"כ עו"ד חנה מוצ'ה

נגד

אברהם טובול

הנאשם

ע"י ב"כ עו"ד אילן אלימלך

גזר דין

מבוא

1. הנאשם הורשע על-פי הודאתו, במסגרת הסדר טיעון, בכתב אישום מתוקן (להלן: "כתב האישום") המייחס לו עבירה של דרישת נכס באיומים, עבירה לפי סעיף 404 סיפא לחוק העונשין, התשל"ז - 1977.

2. מעובדות כתב האישום עולה כי בתאריך 23.09.2020, בסמוך לשעה 20:00, הנאשם נכנס למכולת כשלארשו כובע והוא עוטה על פניו מסכה כירורגית. הנאשם ניגש אל המתלונן, שעבד כקופאי במכולת, אחז בקופת צדקה שהייתה במקום, קופה אותה ייעד כנשק קר, ואיים על המתלונן באומרו: "יא בן זונה יא שרמוטה, תפתח לי את הקופה". המתלונן המבוהל פתח את הקופה והנאשם נטל סכום של מספר אלפי שקלים מהקופה ונמלט מהמקום.

3. במסגרת ההסדר לא הושגה הסכמה עונשית בין הצדדים, וכל צד טען לעונש באופן חופשי.

תסקירים וחוות דעת

4. **מתסקיר שירות המבחן שהוגש (מיום 12.01.2022)** עולה שהנאשם כבן 53, רווק אשר טרם מעצרו התגורר עם אימו באילת ועבד כעצמאי בתחום השיפוצים, סיים 12 שנות לימוד, שירת שירות צבאי מלא כלוחם בהנדסה קרבית ואף היה לוחם מצטיין, שירת בשירות מילואים במשך 20 שנים והוא חתום על התנדבות בעת מלחמה.

הנאשם תיאר בפני שירות המבחן מצב כלכלי דחוק ביותר בשל אי השתלבותו בתעסוקה. כן מסר שעבד במשך 15 שנה בתפקידי אחזקה בבתי מלון ובמקביל התנדב במתנ"ס באילת. בהמשך עבד כמפעיל מכונות על מנת לשמור על רצף תעסוקתי עד אשר בחר לעבוד כעצמאי בכדי להיות זמין לאימו ולסייע לה. הנאשם הוא בנה הצעיר של אימו בת ה-76 אשר מתגוררת בדירת עמידר ומרבית חייה הייתה עקרת בית, ומסייע הוא לה בהתמודדותה עם נכותה בשל מחלת הסוכרת בה היא לוקה. הנאשם תיאר מצוקה כלכלית מהותית אשר עמדה ברקע לביצוע עבירה, מצוקה שהחמירה מאז מעצרו. הנאשם הביע שאיפה לחזור לתעסוקה בהקדם האפשרי

כדי לפרנס אותו ואת אימו ולעמוד בתשלומים שונים.

הנאשם מסר לשירות המבחן כי בתקופה שקדמה לביצוע העבירה הוא התמודד עם מצב כלכלי דחוק ביותר על רקע משבר הקורונה והסגרים אשר לא אפשרו המשך תעסוקתו. כן תיאר נסיון לתמוך כלכלית באימו במצב של דחוק מהותי בעטיו לא היה לו כסף לרכוש מוצרים בסיסיים כגון מזון ותרופות לאימו. לדבריו, הוא התבייש במצב אליו נקלע ולא שיתף את סביבתו הקרובה ועל רקע זה עבר את העבירה. הנאשם מסר שאת העבירה עבר באופן לא מתוכנן ופעל באופן ספונטני על רקע תחושת רעב קיצונית. הנאשם מסר שלא שקל את מעשיו משום שפעל באופן ספונטני, כי במידה והמתלונן היה מתנגד הוא היה בורח מהמקום וכי עם הכסף שאותו גנב הוא רכש מוצרים בסיסיים לבית.

נמסר שהנאשם ביטא חרטה כנה ועמוקה על מעשיו, מתבייש בהם, מכיר בחומרתם, מכיר בפגיעה שנגרמה למתלונן, מגלה אמפטיה רבה כלפיו ומעונין לבקש סליחה בפני המתלונן.

שירות המבחן שוחח עם המתלונן אשר סיפר על רגעי החרדה במהלך האירוע וכן על החשש שלו מפני מקרה דומה בעתיד. שירות המבחן הוסיף כי ייתכן והמתלונן סובל מתסמיני פוסט-טראומה.

שירות המבחן התרשם מהנאשם כמי שנעדר עבר פלילי ומאפיינים אלימים ושוליים, אשר ניהל אורח חיים מיטיב, נורמטיבי ויצרני, אך גם כמי שבמצבי דחק ומשבר מתקשה לפעול באופן מקדם ומיטיב ומתקשה לשתף גורמים בסביבתו.

כן התרשם שירות המבחן מאחריות רבה אותה גילה הנאשם כלפי בני משפחתו ובפרט כלפי אימו, מקיומה של רשת תמיכה משפחתית נורמטיבית בה הוא יכול להסתייע, מהתייחסותו לעבירה, מנטילת האחריות המלאה, מהחרטה העמוקה ומהאמפטיה אותה גילה כלפי המתלונן. על רקע האמור שירות המבחן העריך כי קיימת רמת סיכון נמוכה להישנות ביצוע עבירות דומות.

שירות המבחן סבר שלנוכח גישת הנאשם נכון יהיה לבחון הליך של "צדק מאחה" אל מול המתלונן ולשם כך עתר לדחות את הדיון כדי להגיש תסקיר משלים. כן עתר שירות המבחן להקלה בתנאי השחרור של הנאשם באופן שיותר לו לצאת לעבוד לנוכח מצבו הכלכלי.

הצדדים הגישו הודעה משותפת במסגרתה הסכימו לדחות את הדיון לבחינת הליך של "צדק מאחה", ואף הסכימו להקל בתנאי השחרור של הנאשם על מנת שזה יוכל לצאת לעבוד.

מהתסקיר המשלים שהוגש (מיום 14.04.2022) עלה שבתקופת הדחייה הנאשם השתלב בעבודה וכן שהליך הצדק המאחה לא התקיים בשל נסיבות שאינן קשורות בנאשם, תוך שנמסר שהנאשם ביטא אכזבה שהליך זה לא יצא לפועל.

שירות המבחן חזר על התרשמותו מכך שהנאשם הוא אדם נורמטיבי "אשר התנהלותו באירוע העבירה, הינה חריגה ויוצאת דופן ואינה מאפיינת התנהגותו כלל. בהקשר לכך הבאנו בחשבון כי ברקע לביצוע העבירה מצבו הכלכלי הדחוק ביותר בתקופת משבר הקורונה ובפרט מאחר וחשש למצבה וביטחונה של אימו, אשר תלויה בו ובפרנסתו". שירות המבחן נתן משקל גם להערכת הסיכון הנמוכה בעניינו של הנאשם, לנכונותו לבצע הליך של צדק מאחה אשר לא יצא לפועל מנסיבות שאינן תלויות בו ולמצבו הכלכלי הדחוק של הנאשם שהוחמר עוד יותר לאחר מעצרו.

על רקע האמור, וכדי לא לפגוע בפרנסת הנאשם, אשר אחראי גם לפרנסת אימו התלויה בו, המליץ שירות המבחן על ענישה שיקומית חינוכית של של"צ בהיקף נרחב של 180 שעות, מאסר על תנאי ופיצוי למתלונן.

שירות המבחן המליץ להימנע מענישה מוחשית אשר עלולה להביא לפגיעה משמעותית בקיומם הכלכלי של הנאשם ואימו.

5. לאחר קבלת התסקיר המשלים המאשימה עתרה לקבל חוות דעת של הממונה על עבודות השירות וב"כ הנאשם לא התנגד לכך, תוך שביקש לשמור על זכותו לטעון לעונש כראות עיניו. לנוכח הסכמת הצדדים הוריתי לממונה לעבודות השירות לערוך חוות דעת בעניינו של הנאשם תוך שהובהר שאין בכך כדי ללמד על עמדת בית המשפט. מחוות דעת הממונה על עבודות השירות שהוגשה עולה כי הנאשם כשיר לרצות מאסר בעבודות שירות.

טיעוני הצדדים

6. **המאשימה** טענה כי מתחם העונש ההולם נע בין 18 ל-36 חודשי מאסר בפועל. המאשימה עתרה לחרוג לקולה ממתחם העונש ההולם ולהטיל על הנאשם עונש של 9 חודשי מאסר לריצוי בעבודות שירות, מאסר על תנאי ופיצוי למתלונן.

המאשימה טענה שיש מקום לחרוג במקרה זה ממתחם העונש ההולם לנוכח נסיבות ביצוע העבירה שאינן מחמירות, כעולה גם מתסקיר שירות המבחן, ובעיקר לנוכח סיכויי השיקום הקיימים בעניינו של הנאשם.

המאשימה הסכימה כי מתסקיר שירות המבחן עולה שהנאשם עבר את העבירה בשל המצוקה הכלכלית אליה נקלע, ואף הוסיפה כי המצוקה הכלכלית של הנאשם הייתה אחד מהשיקולים שהיא עצמה שקלה עת החליטה לעתור לחרוג ממתחם העונש ההולם, אך הוסיפה כי שיקול זה לא היה השיקול המכריע שהוא כאמור, מבחינתה, השיקול הקשור לסיכויי שיקומו של הנאשם. המאשימה טענה כי יש להימנע ממצב בו גזר הדין יעביר מסר שניתן לעבור עבירות מסוג זה בשל מצוקה כלכלית. המאשימה טענה כי בשל הצורך לתת ביטוי בגזר הדין גם לשיקולי הגמול וההרתעה, אין מקום להסתפק בהמלצת שירות המבחן לעונש של של"צ.

המאשימה הפנתה לפסיקה לתמיכה בעמדתה העונשית.

7. **ב"כ הנאשם** טען כי מתחם העונש ההולם נע בין של"צ ל-18 חודשי מאסר.

ב"כ הנאשם עתר לאמץ את המלצת שירות המבחן ולהשית על הנאשם עונש של של"צ, מאסר על תנאי ופיצוי למתלונן.

ב"כ הנאשם טען שיש לתת משקל להודאת הנאשם, לחרטה הכנה שהביע ולרצונו לקיים הליך של "צדק מאחה" אל מול המתלונן.

ב"כ הנאשם טען שיש לתת משקל לנסיבות ביצוע העבירה, דהיינו לכך שמדובר באירוע נקודתי, לא מתוכנן, ספונטני "שטות של רגע", ללא שימוש ממשי באלימות פרט להנפת קופת הצדקה, אשר קשור לחוסר האונים בו היה נתון הנאשם על רקע מצבם בבית - רעב, שכירות ותרופות חסרות ותחושת הבושה שלא יכול היה לסייע לאימו - והכל בתקופת משבר הקורונה.

ב"כ הנאשם עמד על כך שהנאשם התנהל כל חייו באופן נורמטיבי, נעדר עבר פלילי אשר זו לו הסתבכותו הראשונה. כן עמד על הפגיעה בחירות שחוזה הנאשם עד עתה, במעצר של ממש כחודש ימים ו"במעצר בית" מלא וחלקי משך חודשים.

ב"כ הנאשם הפנה לפסיקה לצורך תמיכה בעמדתו העונשית.

8. **הנאשם** מסר שהוא מביע חרטה עמוקה והוסיף "זה יושב לי על הלב המון זמן הבושות שעשיתי למשפחה שלי". הנאשם מסר שהפגיעה שפגע במתלונן היא הכי חשובה לו ולכן ביקש להשתתף איתו בהליך של "צדק מאחה".

הנאשם הוסיף כי הוא מתגורר באילת עם אימו בת ה-78 אשר מקבלת קצבה מביטוח לאומי, כי בחצי שנה שקדמה לביצוע העבירה לא עבד בגלל משבר הקורונה, כי המצב בבית היה גרוע מאד, "לא היה אוכל. היה רעב. המקרר היה ריק לחלוטין, ליטר חלב לא היה וזה מה שהביא אותי למצב הזה. זה היה ממש ספונטני. יצאתי לדאוג לאמא שלי לאוכל וזה מה שהביא אותי למצב המכוער הזה. אני חי עם אמא שלי מאז שנולדתי. המצב בבית לא היה טוב. אני הייתי רעב ברמות פיזיות, לא רק באותו היום, כבר כמה ימים לפני. התביישתי לבקש מהמשפחה".

דין והכרעה

9. סבורני כי מתחם העונש ההולם צריך לנוע בין 10 חודשי מאסר ל-24 חודשי מאסר. בקביעת המתחם התחשבתי בערכים המוגנים שנפגעו, במידת הפגיעה בהם, בנסיבות הקשורות בביצוע העבירה ובמדיניות הענישה הנוהגת.
10. הנאשם פגע בערכים המוגנים של הגנה על קניינו, שלומו, בריאותו ובטחונו של אדם כמו גם על הסדר והביטחון הציבורי.
11. מידת הפגיעה בערכים המוגנים בענייננו אינה מבוטלת. בתי המשפט חזרו ושנו על אודות הצורך להילחם בתופעה של פגיעה בקניין ובביטחון הציבורי, ועל אודות הצורך להגן על העובדים בעסקים שנותנים שירותים לציבור.
- בענייננו בחר הנאשם להגיע למכולת ולדרוש באיומים את תכולת הקופה וזאת תוך שהשתמש בקופת צדקה לצורך איום על המתלון שעבד במכולת. כזכור, המתלון המבוהל פתח את הקופה והנאשם נטל אלפי שקלים ממנה ונמלט מהמקום.
- יחד עם האמור ומבלי להקל ראש במעשיו של הנאשם, אין מדובר במעשים שנמצאים ברף החומרה הגבוהה בגזרת עבירה זו. ראשית, לא קדם לאירוע תכנון או הכנה ממשית פרט לחבישת הכובע ועטיית המסכה הכירורגית (מסיכת קורונה). שנית, הנאשם לא הצטייד בכלי נשק מבעוד מועד אלא עשה שימוש בקופת הצדקה שהייתה במכולת. שלישית, הנאשם לא עשה שימוש פיזי בקופה לצורך ביצוע העבירה, היינו, לא הכה באמצעותה את המתלון, ואף לא הניפה אל עבר המתלון כי אם אחז בה. רביעית, האיום של הנאשם לא היה מילולי ומפורש כי אם מרומז מעצם אחיזתו בקופת הצדקה תוך שהוא מקלל את המתלון ומורה לו לפתוח את הקופה.
- מידת הפגיעה בערכים המוגנים היא לא גבוהה גם בשים לב להיקף הפגיעה בקניין שאינה חריגה, העומדת על מספר אלפי שקלים, הגם שלא מדובר בסכום שהוא זניח.
12. באשר לנסיבות ביצוע העבירה נתתי משקל לפגיעה במתלון ובסדר הציבורי, לנזק שעלול היה להיגרם לו האירוע היה מסלים, לשימוש בכלי נשק קר (קופת הצדקה), לתפקידו של המתלון כמי שעובד במקום שנותן שירות לציבור, תפקיד אשר הממלאים אותו סובלים לא פעם מאירועים דומים ולסכום הכסף שנטל הנאשם.
- לצד זאת נתתי משקל כאמור לכך שהאירוע לא התאפיין בתכנון או הכנה ממשיים (פרט לחבישת הכובע והמסיכה), לכך שהנאשם לא נקט באלימות פיזית ואף לא באיומים מפורשים כי אם מרומזים מעצם אחיזתו את קופת הצדקה בעודו מקלל ודורש את הקופה, ולמידת הפגיעה הלא חריגה בקניין (סכום של מספר אלפי שקלים, אשר בהעדר פירוט בעובדות כתב האישום מוביל לספק שצריך להיזקק לזכותו של הנאשם במובן זה שניתן להניח שמדובר בסכום של 2,000 ₪).

נתתי משקל גם לסיבה שהביאה את הנאשם לעבור את העבירה. הנאשם טען בפני שירות המבחן ואף לפני כי עבר את העבירה על רקע תחושת רעב ומשבר כלכלי קשה שחוזה בימים שקדמו לביצוע העבירה, בתקופת הקורונה, בה לא התפרנס. הגם שעובדה זו לא נזכרה בעובדות כתב האישום סבורני שנותר למצער ספק סביר שאכן זוהי הסיבה שהביאה את הנאשם לבצע את העבירה. הנאשם עצמו מסר על כך לבית המשפט וצירף מספר מסמכים בנדון. המאשימה עצמה לא כפרה בכך שזו הסיבה שהביאה את הנאשם לבצע את העבירה ונראה כי התנהלותו הנורמטיבית של הנאשם לאורך השנים עד לאירוע זה, חרף גילו המתקדם, תומכת באפשרות זו. כידוע, גם נסיבה הקשורה בביצוע העבירה ניתן להציג באופן חריג בשלב הטיעונים לעונש, וככל שמדובר בנסיבה מקילה די ברף הוכחה של מאזן ההסתברות הנהוג במשפט האזרחי (ראו סעיף 40' לחוק העונשין), רף שלטעמי התקיים בענייננו.

13. מנעד הענישה בעבירה של דרישת נכס באיומים הוא רחב ותלוי הוא בעיקר בנסיבות הקשורות בביצוע העבירה, דוגמת אופי האיום, בשאלת היקף התכנון של העבירה ואופי ביצועה, למשל האם העבירה נעברה תוך שיתוף פעולה של מספר אנשים, השימוש בכלי נשק וטיבו, שאלת הצלחת הדרישה, היקף הפגיעה בקניין וכיוצ"ב נסיבות המשליכות על חומרת העבירה. כן יש לתת את הדעת לכך, שעבירה זו נושקת לעבירת השוד, ולכן ניתן למצוא פסיקה בנסיבות דומות המתייחסת לכל אחת מן העבירות חרף השוני המשמעותי בעונש הקבוע לצידן.

בע"פ 9527/11 **זכריה נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 09.07.2012), דחה בית המשפט העליון את ערעורו של נאשם, בעל עבר פלילי מכביד, שהורשע בעבירות של דרישת נכס באיומים, הפרעה לשוטרי ושיבוש הליכי משפט, שנדון לעונש של 48 חודשי מאסר. במקרה זה נכנס הנאשם לסניף דואר כשהוא חבוש כובע ומשקפי שמש ודרש מהפקידה לתת לו את הכסף והפקידה מסרה לו ₪ 16,500 והנאשם יצא מהמקום. בהמשך ביצע כאמור עבירות נוספות.

בע"פ 3929/15 **יצחק נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 02.11.2015), דחה בית המשפט את ערעורו של נאשם שהורשע בעבירת שוד והותיר על כנו עונש של 22 חודשי מאסר. במקרה זה נכנס המערער לסניף בנק, הציג לפקידות פתק ובו היה כתוב: "זה שוד! את השטרות או שאוציא אקדח" והפקידה מסרה לו ₪ 10,780 והוא נמלט.

בע"פ 4069/12 **כהן נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 11.10.2012), בית המשפט העליון קיבל את ערעורו של נאשם שהורשע בשני אישומים שונים בביצוע עבירות של שוד ודרישת נכס באיומים בצוותא עם אחר והפחית את עונשו ל-10 חודשי מאסר חלק 15 חודשי מאסר שהשית עליו בית המשפט המחוזי. במקרה הראשון נכנס הנאשם לסניף בנק, הגיש לכספריית פתק "זהו שוד" והוציא מכיסו אקדח צעצוע הנחזה לאקדח אמיתי, הכספריית מסרה לו ₪ 800 והנאשם יצא מהמקום.

במקרה השני ניגש הנאשם למוכר פיצה שעמד אחרי הדלפק, כשהוא חבוש בקסדה, הוציא את האקדח ודרש את הכסף, משהעובד לא נענה ניסה לחטוף את הכסף אך כשהעובד הפיל את הקסדה מעל פניו

נמלט הוא מהמקום ללא הכסף. בית המשפט העליון הדגיש כי קיבל את ערעור הנאשם אך בשל העונש שהוטל על שותפו של הנאשם לביצוע העבירות (מאסר לריצוי בעבודות שירות) כאשר אלמלא פער זה בין העונשים לא היה מקום להקל בעונש שהוטל מלכתחילה על המערער.

בע"פ 6752/10 **טרואשוילי נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 03.04.2011) דחה בית המשפט העליון את ערעורו של נאשם, ללא עבר פלילי, שהורשע בעבירת שוד והותיר על כנו עונש של 10 חודשי מאסר. במקרה זה המערער נכנס לסניף בנק, דרש מהפקידה את הכסף מהקופה באמצעות פתק ובו כתוב שזהו שוד ולאחר שזו מסרה לו סכום של 15,680 ₪ נמלט מהמקום.

בע"פ 7353/18 **חדד נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 11.5.2019) (להלן: "עניין חדד") קיבל בית המשפט העליון את ערעור הנאשם שהורשע בעבירה של דרישת נכס באיומים והמיר עונש של 5 חודשי מאסר לריצוי בעבודות שירות בעונש של של"צ, וזאת משיקולי שיקום. במקרה זה הנאשם הלך אחרי המתלוננת ששוחחה בטלפון הנייד שלה ברחוב, ומשהתקרב אליה החל לרוץ לכיוונה. כשנפגשו, הושיט את ידו לעברה כדי לקחת את הטלפון אך זו התנגדה, והצמידה את הטלפון לגופה. הנאשם אחז במתלוננת בשתי ידיו וניער אותה בחוזקה כדי לקחת ממנה את הטלפון. משהבינה המתלוננת כי הנאשם מעוניין בטלפון שלה, השליכה אותו על הרצפה והנאשם לקח אותו.

בת"פ (מחוזי-ב"ש) 8086/09 **מדינת ישראל נ' מור** (פורסם בנבו, 29.12.2009) בית המשפט גזר על נאשמת שהורשעה בעבירה של דרישת נכס באיומים עונש של 6 חודשי עבודות שירות בשל נסיבות אישיות ייחודיות לרבות העדר עבר פלילי וגיל צעיר. במקרה זה ניגשה הנאשמת לפקידת בנק והגישה לה פתק בו כתוב "זה שוד, תתנהגי כרגיל. תביאי את הכסף שבמגירה, אל תעשי טעות, יש לי אקדח. תודה". הפקידה מסרה לה סך של 1,650 ₪ והנאשמת עזבה את המקום.

בת"פ (מחוזי-ב"ש) 8317/09 **מדינת ישראל נ' דדון** (פורסם בנבו, 16.03.2014) גזר בית המשפט על נאשם שהורשע בביצוע עבירה של דרישת נכס באיומים עונש של מאסרים מותנים לצד צו של"צ בשל שיקולי שיקום. במקרה זה הנאשם ניגש אל פקידה בסניף בנק, הניח על שולחנה פתק "זה שוד אני חמוש את הכסף למעטפה ובשקט ואף אחד לא יפגע", הפקידה מסרה לו סכום בסך 10,600 ₪ והנאשם עזב את המקום.

עיינתי בפסיקה שהגישו הצדדים ומטבע הדברים צירף כל צד פסיקה התומכת בעמדתו העונשית.

המאשימה הפנתה, בין היתר, לע"פ 1938/13 **גרבאן נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 27.2.2014) בו נדחה ערעורו של הנאשם שהורשע בעבירות של דרישת נכס באיומים והחזקת סכין ואשר נדון לעונש של 3 שנות מאסר. במקרה זה הנאשם הגיע אל חנות מכולת כשהוא מצויד בסכין באורך 30 ס"מ, פנה לעובדת החנות ודרש ממנה כסף. כשסירבה הוציא מבגדיו הסכין, הניפה כלפי המתלוננת, איים שיהרוג אותה ודרש שוב שתתן לו הכסף. אז נכנס לחנות בעלה של המתלוננת והפיל הנאשם ארצה. יצוין כי

לאותו נאשם היה עבר פלילי עשיר וזה אף ריצה מאסר בעברו.

המאשימה הסכימה שישנם מקרים בהם הסתיימו ההליכים בעניינם של נאשמים שהורשעו בעבירה של דרישת נכס באיומים בעונש של של"צ, ואולם לטענתה באותם מקרים היו נסיבות חריגות שהצדיקו התוצאה האמורה.

לביסוס טענתה זו הפנתה המאשימה לע"פ 5291/12 **אבו האני נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 12.11.2012) בו התקבל ערעור נאשם שהורשע בעבירות של דרישת נכס באיומים, גניבה ואיסור משחקים אסורים ואשר נדון לעונש של 3 חודשי מאסר לריצוי בעבודות שירות. בית המשפט העליון מצא כי לנוכח הליך שיקומו המוצלח של הנאשם (מהימורים) נכון יהיה להעמיד את עונשו על 220 שעות של"צ. במקרה זה הנאשם דרש לקבל חזרה את סכום אלפי שקלים שהפסיד במועדון שבו התקיימו משחקים אסורים ומשסורב החל לצעוק, לאיים בתנועות ובאמירה שיש לו ברכב אקדח, פתח את הקופה ולקח ממנה כסף ואף דרש מהמתלון שעבד במקום שיוציא את הכסף שהיה בכיסיו. אחר כל זאת עזב הנאשם את המקום עם 5,000 ₪.

ב"כ הנאשם הפנה מטעמו לת"פ (מחוז-מרכז) 7069-12-18 **מדינת ישראל נ' נאגר ואח'** (פורסם בנבו, 25.3.2021). במקרה זה הנאשם הורשע באישום הראשון בעבירת שוד ובאישום השני בעבירת דרישת נכס באיומים. על-פי האישום הראשון, הנאשם ושותפו לכתב האישום קראו למתלון, שהיה קטין, ואשר רכב על אופניו החשמליים, להתקרב אליהם, וכשזה התקרה אליהם הכה השותף אותו במכת אגרוף בפניו וכתוצאה מכך הוא נפל ארצה. בעודו שכוב על הקרקע הכו שני הנאשמים אותו נמרצות ואף גרמו לו לחבלות. בהמשך נטל השותף את האופניים וברח, הנאשם נטל הטלפון הנייד של המתלון אך המתלון לקחו ממנו חזרה ובהמשך השניים נתפסו והאופניים הושבו למתלון. על-פי האישום השני ניגש הנאשם למתלון השני, שהיה אף הוא קטין, ודרש ממנו לתת לו את אופניו החשמליים תוך שהוא מאיים עליו שאם לא יעשה כן הוא ירצח אותו. בתגובה ובשל הפחד שאחז בו מסר המתלון השני את אופניו לנאשם.

בגין אירוע השוד נקבע מתחם עונש הולם שנע בין 10 ל-30 חודשי מאסר ובגין אירוע דרישת הנכס באיומים נקבע מתחם עונש הולם שנע בין 5 חודשי מאסר בעבודות שירות ועד ל-18 חודשי מאסר. בסופו של יום, ובין היתר על רקע עקרון האחידות בענישה אל מול השותף לכתב האישום שנידון בהסכמה ל-5 חודשי מאסר לריצוי בעבודות שירות, נידון נאשם זה ל-13 חודשי מאסר.

14. **בעניינו של הנאשם מצאתי לחרוג ממתחם העונש ההולם מטעמי שיקום.**

כאמור, גם המאשימה סברה שיש מקום לחרוג ממתחם העונש ההולם לקולה וזאת בעיקר לנוכח סיכויי שיקומו של הנאשם.

השאלה שיש לבחון היא האם נכון להסתפק בחריגה מדודה ממתחם העונש ההולם כפי שהציעה המאשימה, היינו באופן של השתת עונש של מאסר אך כזה אשר ירוצה בעבודות שירות או שמא ניתן לחרוג ממתחם העונש ההולם באופן משמעותי יותר קרי באמצעות השתת עונש של של"צ כפי שהמליץ שירות המבחן ועתר ב"כ הנאשם.

סבורני כי במקרה ייחודי זה ניתן לחרוג ממתחם העונש ההולם בצורה משמעותית יותר מזו אשר הציעה המאשימה.

כזכור בענייננו מדובר בנאשם שהתנהל באופן נורמטיבי כל ימי חייו וזוהי לו הסתבכותו הראשונה בפלילים. נאשם זה לקח אחריות על מעשיו, הודה, הביע חרטה ועשה כל מאמץ כדי להתנצל גם בפני המתלונן ולהשתלב בהליך של צדק מאחה, הליך שלא יצא לפועל בסופו של יום שלא באשמת הנאשם.

שירות המבחן מסר בתסקיר שהתרשם מקיומה של רשת תמיכה משפחתית נורמטיבית שבה יכול הנאשם להסתייע, מהתייחסותו הראויה לעבירה, מנטילת האחריות המלאה, מהחרטה העמוקה ומהאמפטיה אותה גילה כלפי המתלונן.

על רקע האמור שירות המבחן העריך כי קיימת רמת סיכון נמוכה להישנות ביצוע עבירות דומות.

בנוסף, שירות המבחן המליץ להטיל על הנאשם עונש של של"צ ולא עונש מוחשי אחר כדי שלא תיפגע אפשרות הנאשם לחזור ולהתפרנס.

הגם שלא מדובר בשיקום במובנו הקלאסי של מונח זה, דוגמת גמילת נאשם נרקומן שביצע עבירות רכוש כדי לממן את צריכת הסם, סבורני כי גם מהנתונים שהוצגו בענייננו של הנאשם על-ידי שירות המבחן ניתן ללמוד מכך שהנאשם השתקם או למצער כי יש סיכוי של ממש שהוא ישתקם כדרישת סעיף 40ד לחוק העונשין, במובן זה שהנאשם לא יחזור לבצע עבירות בכלל ועבירות דומות בפרט.

מעבר לאמור, נתתי משקל להמלצת שירות המבחן. אף אם בית המשפט לא מחויב להמלצתו של שירות המבחן, נדמה כי אין חולק על אודות חשיבות תוכן התסקיר שזה עורך והמלצתו, בהיותו הזרוע הארוכה של בית המשפט בבחינת הליכי שיקום של נאשמים. בעניין זה ראו בין היתר רע"פ 1021/07 פלוני נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 30.12.2009), פסקה 24:

"כידוע, שירות המבחן נחשב ל"ידו הארוכה" של בית המשפט, שתפקידו, בין השאר, הוא לסייע לבית המשפט בבחינת נושאים שבית המשפט עצמו מתקשה לקבל מידע בעניינם, או לבחנם [...] ככזה, הומשל שירות המבחן ל"פריסקופ הנשלח מצוללת והמעביר אל קברניט הצוללת תמונות שהקברניט מתקשה לראותן בעיניו שלו" [...] שירות המבחן מתבקש לסקור עבור בית המשפט את עברו, מצבו המשפחתי והכלכלי של הנאשם, מצבם הבריאותי של הנאשם ובני משפחתו, ונסיבות מיוחדות שהביאו את הנאשם לידי ביצוע העבירה. בתסקיר זה: "רשאי קצין המבחן להמליץ לפני בית המשפט על טיב העונש שיש בו, לדעתו, סיכוי להחזיר את הנאשם למוטב", וככל שהדבר אפשרי, אף מצופה מקצין המבחן כי כך יעשה, שכן:

"סיוע זה מידי קצין המבחן חשוב וחיוני הוא לבית המשפט, ונועד למלא חלל ריק בחומר שלפני השופט בעשותו במלאכת הענישה; שהרי אופיו, טיבו וסביבתו של העבריין, הרקע לעבריינותו והסיכויים להחזירו למוטב מידע הכרחי וחיוני המלושופט בבואו להטיל עונש מתאים והולם בטיבו ובמידתו, ובדרך כלל לא עומד

לרשותו מקור כלשהו, שהימנו יוכל לשאוב ולדעת על כל אלה"
בבואו למלא תפקיד רב חשיבות זה, קצין המבחן איננו משמש כ"עד", או כ"מומחה",
כי אם כקצין-מסייע לבית המשפט, הבא לעזור לבית המשפט במלאכתו (ראו: ברק:
התסקיר וקצין המבחן למבוגרים; חיה כגן-זנדברג "על מעמדו של שירות המבחן בהליך
הפלילי" משפטים כ"ה 435 (1995)). עליו להציג לפני בית המשפט: "תמונה אמיתית,
אובייקטיבית, מהימנה ושלמה של הנאשם".
(דגש לא במקור, י' ל').

אכן, על פניו ניתן היה להסתפק בחריגה מדודה ממתחם העונש ההולם בדמות השתתפות עונש מאסר בן מספר
חודשים לריצוי בעבודות שירות, ואולם סבורני, כפי שגם שירות המבחן עצמו הבהיר במפורש, כי עונש שכזה
עלול לפגוע בהליכי השיקום של הנאשם, למצער במישור הכלכלי-תעסוקתי עם חזרתו למעגל העבודה, מישור
שכזכור עמד בבסיס ביצוע העבירה, ומכאן שעלולים אנו להימצא במצב שבו יצא שכרנו בהפסדנו, אף מבחינת
האינטרס הציבורי. בעניין זה ראו ע"פ 6637/17 קרנדל נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 18.4.2018), פסקה
22 לחוות דעתה של השופטת ד' ברק-ארז:

"אכן, את סעיף 40ד(א) לחוק העונשין יש ליישם בזהירות. עם זאת, יש לתת לו משמעות
מעשית. חשוב לשים לב כי המחוקק הקנה שיקול דעת רחב לבית המשפט ביישומו של
הסעיף וכי נקודת המוצא בהפעלתו היא העדפתם של שיקולי שיקום [...] אכן, לא
מתפוגגים מאליהם שיקולי ההלימה גם כאשר חלים שיקולי השיקום. אולם, יש להקפיד
על כך שהבחירה בעונש לא תפגע באופן ממשי בסיכויי השיקום".

כן ראו בהקשר זה עניין חדד, פסקה 10.

בשים לב לכלל האמור עד כה, סבורני כי נכון יהיה להשית על הנאשם עונש של "צ לצד רכיבי ענישה
נוספים כפי שיפורט להלן.

על משפט ועוני

15. בבחינת מעבר לנדרש, סבורני שראוי להקדיש מספר מילים גם לזיקה שבין משפט ועוני.

כמפורט בתסקיר שירות המבחן הנאשם מסר שבתקופה שקדמה לביצוע העבירה הוא התמודד עם מצב כלכלי
דחוק ביותר על רקע משבר הקורונה והסגרים אשר לא אפשרו לו להתפרנס. הנאשם מסר שהוא היה במצב של
דוחק מהותי בעטיו לא היה לו כסף לרכוש מוצרים בסיסיים כגון מזון ותרופות לאימו. לדבריו, הוא התבייש במצב
אליו נקלע ולא שיתף את סביבתו הקרובה ועל רקע זה עבר את העבירה. הנאשם מסר עוד שאת העבירה עבר
באופן לא מתוכנן וכי פעל באופן ספונטני על רקע תחושת רעב קיצונית, כי לא שקל את מעשיו ופעל באופן
ספונטני, כי במידה והמתלונן היה מתנגד הוא היה בורח מהמקום וכי עם הכסף שאותו גנב הוא רכש מוצרים
בסיסיים לבית.

בדבריו האחרונים לבית המשפט מסר כי הוא מתגורר באילת עם אימו בת ה-78 אשר מקבלת קצבה מביטוח לאומי, כי בחצי שנה שקדמה לביצוע העבירה לא עבד בגלל משבר הקורונה, כי המצב בבית היה גרוע מאד, "לא היה אוכל. היה רעב. המקרר היה ריק לחלוטין, ליטר חלב לא היה וזה מה שהביא אותי למצב הזה. זה היה ממש ספונטני. יצאתי לדאוג לאמא שלי לאוכל וזה מה שהביא אותי למצב המכוער הזה. אני חי עם אמא שלי מאז שנולדתי. המצב בבית לא היה טוב. אני הייתי רעב ברמות פיזיות, לא רק באותו היום, כבר כמה ימים לפני. התביישתי לבקש מהמשפחה".

השנה שבה עבר הנאשם את העבירה היא שנת 2020. ומגפה באה לארץ בשנה זו, ועל יושביה נכפה להיסגר בבתיים והתוצאות הכלכליות לא איחרו מלבוא. כך בפרט בערי פריפריה מרוחקות דוגמת העיר אילת בה התגורר הנאשם.

על המשבר הכלכלי הקיצוני אליה נקלעה העיר אילת עם פרוץ משבר הקורונה ראו למשל המסמך שהוכן על-ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת לדיון בוועדת הכספים של הכנסת מיום 22 באפריל 2020 בנושא המשבר הכלכלי הפוקד את העיר אילת (www.knesset.gov.il/mmm) ממנו עולה, בין היתר, כי אילת מוגדרת כעיר הפריפריאלית ביותר בישראל (דירוג 1 מתוך 10 במדד הפריפריאליות) וכן שבחודש מרץ 2020 הגיע שיעור האבטלה באילת לכ-70 אחוז לעומת 26 אחוז במוצע הארצי.

אף הנאשם, שהתגורר עם אמו הקשישה והחולנית, נקלע למשבר כלכלי ולדבריו הגיע לחרפת רעב, ודאגה ממשית למצבה של אמו בשל כך שהתקשה לרכוש עבודה מזון ותרופות כרסמה בו. על רקע זה, הנאשם, אשר נמצא בעשור השישי לחייו, ואשר התנהל כל חייו באופן נורמטיבי, סיים 12 שנות לימוד, שירת שירות צבאי קרבי מלא ואף שירת בשירות מילואים ותרם לביטחון המדינה עשרות שנים, ואשר עבד והתפרנס כל חייו, עבר עבירה פלילית כדי להתמודד עם המצוקה הנוראית אליה נקלע.

האם ראוי להתעלם מרקע זה לביצוע העבירה?

כבר עתה ראוי להדגיש כי מניע כזה או אחר לביצוע העבירה, ככלל, איננו מסיר את האחריות מפני ביצוע העבירה, ועל-פי רוב, וודאי בעבירות לא קלות דוגמת העבירה שעבר הנאשם, נכון יהיה להשית עונש הולם, וזאת לאור העקרון המנחה בענישה, הוא עקרון ההלימה.

יחד עם זאת, לשאלת המניע, הסיבה, לביצוע העבירה, יכול שתהיה במקרים המתאימים, שבאופן טבעי צריכים להישמר למקרים חריגים, משקל משמעותי לשאלת העונש הראוי לנאשם.

על כך ניתן ללמוד קודם כל מסעיף 40ט(5) לחוק העונשין המנחה את בית המשפט לברר מה היא הסיבה שהביאה את הנאשם לבצע את העבירה לצורך קביעת מתחם העונש ההולם. בנוסף, המחוקק מורה את בית המשפט לבחון אפשרות של התחשבות בנסיבות חיים קשות של הנאשם (ועוני או למצער מצב כלכלי קשה ביותר בכלל זאת) שהייתה להן השפעה על ביצוע מעשה העבירה לצורך קביעת העונש בתוך המתחם כאמור בסעיף 40יא(8) לחוק העונשין, כאשר לשאלת מצבו הכלכלי של הנאשם בפרט קיימת התייחסות נוספת ונפרדת, כאמור בסעיף 40ח לחוק העונשין בכל הקשור לרכיב הקנס.

בשנים האחרונות הולכת ותופסת לה אחיזה במשפט תאוריה המכונה "משפט עוני", (poverty law), תאוריה המבקשת לבחון את השלכת הכללים המשפטיים הנוהגים על אנשים החיים בעוני. בעניין זה ראו מאמרו של המלומד א' טבקה: **"משפט פלילי בעוני: על אחרות חברתית כמנוף להכרה בהגנת העוני כסייג לאחריות פלילית: בעקבות ת"פ 17571-01-18 מדינת ישראל נ' בהלקר"**, משפט ברשת: זכויות אדם - כתב עת מכון, מבזקי הארות פסיקה 85, דצמבר 2018, (להלן: "טבקה"). זה מציג במאמרו את ההצעה להכיר בהגנה משפטית חדשה במשפט הפלילי "הגנת העוני" (poverty defense). הרציונל העומד בבסיס הגנה משפטית זו הוא המגבלה על חופש הבחירה של האדם החי בעוני לבחור דרך פעולה שאיננה בגדר עבירה, ובלשונו "כאשר ביצוע העבירה הפלילית היא תוצר ישיר של ניסיון המבצע להתגבר על עוני חמור, יש לבחון את היקף היכולת האמיתית של מבצע העבירה לבחור בין עצם הביצוע ובין ההימנעות או החדילה ממנו - האם היה בידיו, בעת ביצוע הפעולה ממש, חופש אמיתי לבחור? אם העבירה בוצעה בנסיבות שמעידות על צמצום רבתי של אפשרויות הפעולה הסבירות - למשל על פעולה שבוצעה במטרה לשמור על כבודו, על דמותו, ועל צלמו של המבצע או של מי מבני משפחתו כבני אדם - אין לנו אלא להכיר בהגנת העוני כסייג תקף לאחריות פלילית" (טבקה, 36).

המלומדת ט' קסלס-גולדשטיין מתייחסת במאמרה: **"תיקי עוני" - התמודדות הסנגוריה הציבורית עם עברות שבוצעו על רקע מצוקה כלכלית"**, מעשי משפט, כרך ח', 2016, 113 (להלן: "קסלס-גולדשטיין") לכלים משפטיים שונים שבאמצעותם יכול נאשם או חשוד להסתייע ב"תיקי עוני", במקרים שבהם אין מחלוקת בדבר התגבשות מסכת ראייתית לחובת הנאשם או החשוד.

באופן גס ניתן לחלק את הכלים המשפטיים אליהם מתייחסת קסלס-גולדשטיין לשלוש קבוצות עיקריות.

הראשונה, הקשורה להימנעות מהגשת כתב האישום, בהתבסס על טענה של העדר עניין לציבור או על טענה של עקרון השיוריות של ההליך הפלילי הנגזר מעקרון המידתיות (היינו שראוי לטפל ב"תיקי עוני" שלא באמצעות הליך פלילי כי אם באמצעות הליך אזרחי או מנהלי);

השנייה, הקשורה לטענות מקדמיות לאחר שכבר הוגש כתב האישום, בהתבסס על דוקטרינת הביקורת המנהלית (היינו שהגשת כתב האישום בנסיבות של "תיקי עוני" היא אינה סבירה או אינה מידתית) או על דוקטרינת ההגנה מן הצדק (היינו שהעמדת נאשם לדין פלילי פוגעת בתחושת הצדק נוכח חלקה של המדינה בהגעת הנאשם למצב של עוני והחמרת מצבו זה בעקבות ההליך הפלילי שנפתח כנגדו);

השלישית, הקשורה לסייגים לאחריות הפלילית, כשהמחברת מפנה לסייג הצורך (היינו שכאשר מדובר במחסור בצרכי חיים חיוניים דוגמת מזון ייתכן ויקום הצורך לנקוט פעולה באופן מיידי מתוך רצון לשרוד) (קסלס-גולדשטיין, 118-124).

להשלמת הסקירה בעניין הסייגים ניתן לחזור ולהפנות להגנת העוני שהציע טבקה במאמרו, ואף לסייג זוטי הדברים בו השתמש בית המשפט בת"פ (שלום-רמלה) 17571-01-18 **מדינת ישראל נ' בהלקר** (פורסם בנבו, 6.9.2018) ואשר אליו הפנה טבקה במאמרו.

כן ראו ההחלטות השונות של הערכאות הדיוניות אליהם מפנים המחברים.

מבלי להתעמק בכל אחד מהכלים המשפטיים שהוזכרו, ובמידת התאמתם והשתלבותם בשיטה המשפטית, ובצורך לבחון את הערכים החברתיים המוגנים שנפגעים בעבירות העוני (ראו למשל חוות דעת השופטת ד' ברק-ארז ברע"פ 8182/18 **מושיא נ' מדינת ישראל** [פורסם בנבו, 18.2.2020] בהתייחס לעבירה של פשיטת יד בכותל המערבי), סבורני כי בהחלט ניתן לשקול, בהתקיימות הנסיבות המתאימות, שימוש בחלק מכלים אלה. תנאי מקדמי לכך הוא הוכחת זיקה ישירה וברורה בין מצב של עוני (ואף עוני זמני, כי ספק אם ילד שבטנו "מקרקרת" מרעב או זקן שנכנס למצב מסכן חיים בהעדר תרופה חיונית לה הוא זקוק, יכולים להמתין לפתרון שאולי יגיע בעוד שבוע או בעוד חודש), לבין ביצוע העבירה.

ברי גם, כי על העבירה שעבר הנאשם כדי לפתור את המצוקה הקיצונית אליה נקלע להיות מאופיינת ככזו אשר אמורה ליתן מזור מידי וישיר למצוקה, מה שמכונה "עבירת עוני קלאסית" דוגמת גניבת מזון או תרופות או כסף לרכישת אלה, פלישה לדיור ציבורי בהעדר מדור ראוי למגורים, פשיטת יד, גניבת מים או גניבת חשמל.

מדובר אפוא בעבירות שבאופן גס אינן מאופיינות כעבירות חמורות, ועל הנסיבות להיות קלות, לרבות בהיקפן, ובעלות זיקה כאמור למחסור. כך למשל, מי אשר מוכר סמים כדי להרוויח כסף בשל מצב כלכלי קשה לא ראוי לטעמי להיכנס לקטגוריה זו, להבדיל מאם צעירה אשר נוטלת מסופר מזון לתינוק או טיטול או כיכר לחם החסרים בבית כשכלו כל הקיצין (לרבות הסתייעות בשירותי הרווחה או בקרובים).

אין בדבריי אלו כדי חלילה להכשיר או לעודד מעשים אלו. כזכור, מי אשר מבצע מעשים שכאלו מבצע עבירה וככלל ראוי לעונש הולם. לצד זאת, סבורני כי ניתן לשקול במקרים חריגים ביותר שימוש מושכל ומדוד באחד מהכלים שהוצעו.

וישאל השואל מה בין זה לעניינו של הנאשם? ולו אשיב, כי אכן, עניינו של הנאשם לא נכנס בקטגורית תיקי העוני שהוזכרו באשר זה ביצע עבירה חמורה יותר בעלת יסוד של אלימות, מה שמקשה להגדירה כעבירת עוני.

יחד עם זאת, וכפי שפורט לעיל, הנאשם בעניינו ביצע העבירה על רקע חרפת רעב אליה הגיע בעיצומו של משבר הקורונה, ובשל הצורך לזון אותו ואת אימו.

בנסיבות האמורות סבורני שלא נכון להתעלם מרקע זה של ביצוע העבירה, וניתן להשתמש בכלים חלופיים לכלים שהוזכרו אצל קסלסי-גולדשטיין וטבקה, היינו בכלים הקיימים בחוק העונשין עצמו עליהם עמדתי (סעיפים 40ט(5), 40יא(8), 40ח), שהם מידתיים יותר וכאלו מתאימים יותר לעבירה שעבר הנאשם.

ישום כלים אלו בעניינו של הנאשם, תומך אף הוא במסקנה שנכון להסתפק בעונש שאיננו כולל רכיב של מאסר, אף לא לריצוי בעבודות שירות.

אחר דברים אלו אבקש לשוב ולהדגיש, כי למסקנה בדבר העונש הראוי לנאשם הגעתי במנותק מתאוריה זו של עוני במשפט, כי אם בעיקר לנוכח סיכויי שיקומו של הנאשם.

16. לאור כל האמור לעיל, אני גוזר על הנאשם את העונשים הבאים:

א. 180 שעות של"צ. שירות המבחן יגיש תכנית של"צ בתוך 30 יום.

הובהרה לנאשם חשיבות שיתוף הפעולה בביצוע השל"צ ונפקות העדר שיתוף פעולה.

ב. 12 חודשי מאסר על תנאי, למשך 3 שנים מהיום, שהנאשם לא יעבור עבירת אלימות או רכוש או מסוג פשע.

6 חודשי מאסר על תנאי, למשך 3 שנים מהיום, שהנאשם לא יעבור עבירת אלימות או רכוש מסוג עוון, למעט עבירה של החזקת נכס החשוד כגנוב.

ג. הנאשם ישלם פיצוי בסך 2,500 ₪ למתלונן. הפיצוי ישולם בתוך 6 חודשים מהיום.

זכות ערעור לבית המשפט העליון בתוך 45 יום.

ניתן היום, ח' תשרי תשפ"ג, 03 אוקטובר 2022, במעמד הצדדים.